

ONTDEKKINGSTOCHT OP DE WATERBERG

EEN BERG MET WATER?

Gemeten naar grootte stelt het weinig voor. Zowel de berg als het water (70m boven NAP). Een beetje stevige drinker drinkt al het water weg. Een tegenstrijdige en goede combinatie, dat water en die berg. Op de berg zijn namelijk geen overstromingen (dus altijd droge voeten) en toch is er altijd (schoon) water om te drinken en het land te irrigeren. In de historie dus voldoende reden om op de berg een landgoed te stichten: De Waterberg.

Nu staat er al bijna 100 jaar een museum. Van de combinatie 'berg en water' is al die tijd wel gebruik gemaakt, maar vaker nog werd het vergeten. Leidingen, vijvers, regenwater, slootjes, pompen, overal is gegraven en gebouwd.

van toepassing op de aanwezigheid, water is er zelden te bespeuren. In de zomer van 2006 (mijn eerste jaar in het museum) liep er zeker geen water door dit beekje. De oorsprong ligt onder het boerderijtje uit Beuningen, bijna het hoogste punt van het museum. Daar is (ooit?) een sprengkop gegraven die uitmondt in het vijvertje naast de bakspieker uit Denekamp. Vandaar is er een overloop die via een pijp in het beekje in het weiland uitmondt. Via het molentje in de grote weide zou het water onder de weg door kunnen uitmonden in de grote vijver.

Een groep vrijwilligers (Kiwanis) heeft in de winter van 2006-2007 deze sprengkop opgeschoond en vrijgemaakt. Zowaar: het water

toe- en afvoeren. We zoeken nog naar de functie van twee pijpen, één is zeer waarschijnlijk afkomstig van de kuil waar ooit de tjasker heeft gestaan (zie foto's). Tweemaal heeft het water nu de grote vijver bereikt, na veel regen in het voorjaar.

2. Vijvertje boven voormalige tjasker

In het weiland langs de bosrand zit een vreemde kuil. Daar heeft ooit de tjasker gestaan die nu een plekje heeft bij de boerderij uit Midlum. De fundering voor de molen zit er nog. Die kuil is daar niet voor niets, zo bleek. In de winter van 2007-2008 is er een langdurige regenperiode geweest en ik dacht een nieuwe bron te hebben ontdekt op het pad tussen de Deltse molen en de vinkenbaan.

Natuurlijk water

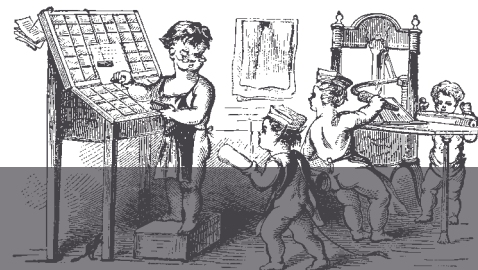
Op het terrein van het museum zijn zeker vier plekken waar water spontaan verschijnt:

1. Kraantje Lek

Door de grote weide loopt een beekje. Lopen is overigens alleen

begon te stromen, maar niet in het beekje. Ergens in de pijp van vijver naar beekje zat een verstopping. En de ontdekkingsstocht bleek hier pas te beginnen... Precies onder de vinkenbaan bleek bij het ontstoppen een grote put te zitten, 50 cm onder het maaiveld, met onbegrijpelijke

Uit een natte plek sijpelde zoveel water dat er zelfs een stroompje ontstond. Maar de aanwezigheid van de kuil en het vijvertje in het bos deden me toch op zoek gaan naar vergelijkbare pijpen en overlopen als bij Kraantje Lek. En zowaar: de uitloop van de pijp in de kuil bleek

NOG LANG NIET TEN EINDE...

verstopt (en vergeten) te zijn onder een laag grond. De hoge waterstand maakte dat er door een lek in de pijp water op het pad sijpelde. Een tweede uitlaat vervoert regenwater van de putten die in het pad zijn gemaakt. Ooit schijnt bedacht te zijn dat er voldoende water voor de tjasker zou zijn om deze te laten werken. Zeer waarschijnlijk is er nog een onbekende, vergeten overloop naar de put bij de vinkenbaan. Als we die gevonden hebben gaan we alles verbinden en de kuil weer maken tot wat ie was: weiland.

3. Vijvers Papiermolen

Deze vijvers krijgen volgens de overlevering water uit een natuurlijke bron. Niet voldoende om de vijver gevuld te houden en daarom staat er aan de bovenzijde een pomphuis van waaruit van 6m diepte water opgepompt wordt. Dat water heeft meerdere bestemmingen. Via alweer een overloop is deze winter de grote vijver gevuld, via een tweede pomp kan nu de hele Kruidentuin besproeid worden. Ook kunnen we aan die regeninstallatie een slang over de tramlijn leggen om de sloot bij Midlum te vullen (dat gebeurde voorheen met kraanwater).

4. Bron Midlum

Achter de huidige plaats van de tjasker bij Midlum schijnt ook nog water naar boven te komen; alleen bekend van kaarten (ontdekkingstocht nog niet ten einde!)

Kunstmatig water

Dat was natuurlijk eenvoudig vermeld: "het water wordt gebruikt

om de grote vijver te vullen". Maar als we het over een ontdekkingstocht hebben: In de bovenzijde zijn twee overlopen: één voor de Papiermolen en één voor het vullen van waterpartijen. Het grootste vakmanschap van de papiermakers is niet papier maken maar een evenwicht kunnen bereiken tussen het op gang houden van de papiermolen (terugpompen van het water van onder- naar bovenzijde) en het vullen van de waterpartijen.

De overloop naar de vijvers gaat ondergronds tot vlak voor de wasserij/blekerij. Daar is een splitsing: direct naar de vijver of eerst naar de slootjes van de wasserij/blekerij en dan achter de bakkerij via een overloop naar de grote vijver (overigens vermoedt Lammert Modderkolk een lekkage in deze ondergrondse leiding ter hoogte van de bushalte).
Bent u er nog?

Hemelwater

100 Jaar bouwen is 100 jaar hemelwaterafvoer. Dankbaar is gebruik gemaakt van het geaccidenteerd terrein: regenpijpe aan de laagste kant en het water stroomt weg van het gebouw. Maar als je blijft bouwen moet al dat water toch ergens heen. Daar is niet altijd over nagedacht en al dat water leidt tot veel erosie op wegen en paden. Inmiddels loopt vrijwel al het regenwater richting grote vijver.

Grote vijver

Zo langzamerhand kunt u bedenken dat het "grote" van de grote vijver niet alleen op het formaat slaat maar

ook op de belangrijke functie van opvangbekken. Op de tekening kunt u zien welke oppervlakte van het museum uiteindelijk geloosd wordt op de grote vijver. En wat nu als die vol is? Dan zijn er drie mogelijkheden:

1. We trekken de stop eruit (aan de noordkant zit een stop die we open kunnen draaien, het water loopt dan onder de trambaan achter Hoogmade het bos in)
2. De vijver loopt over (er is een overloop putje aan de noordkant, dat aansluit aan op de afvoer)
3. We vullen de griend (door een afsluiter open te zetten loopt de griend rond de poldermolen vol)

Dat vol laten lopen van de griend lukt nu niet omdat er na de oorlog op die plek enorme hoeveelheden puin uit Arnhem zijn gestort zodat het water eenvoudig wegzakt. Nadeel is dat het vijverniveau dan 40 cm zakt. Binnenkort wordt hier een overloop gemaakt zodat de griend wel iets natter blijft, maar ook de vijver goed gevuld blijft én er in het bos bij Hoogmade geen wateroverlast komt.

Al dat regenwater zorgt voor een beetje verversing in de grote vijver zodat de groenalg hopelijk weg blijft. Afijn, in absolute zin stellen die berg en dat water dus niet zoveel voor maar u heeft kunnen lezen welke problemen we zijn tegengekomen. De Waterberg kan zijn naam dus fier en waardig dragen.

Rob Plomp

hoofd Terreinen en Dierenverzorging